

פרשת פנחס – כוחו של היחיד מול כח הקבוצה/יובל ארדון

פנחס כדוגמא

יהושוע בן נון (וכלב בן יפונה) כדוגמא

בנות צלופחד כדוגמא, חכמת הנשים?

ההכנות לכניסה לארץ – הספירה של הכוחות הלוחמים והחלוקה לנחלות.

כוח הקבוצה – עלייה לרגל בשלושת הרגלים

חג הביכורים – יגעת ומצאת – תאמין. גם משה שעומד על ההר "יגע ומצא".....

כמה ימים לפני חתונתו הוזמן חכם יעקב מזרחי להיפגש עם אבי כלתו המיועדת, ראש הישיבה בכורדיסטן הרב שמואל ברזאני. משנכנס החתן, הושיב אותו המחותן ואמר לו:

"הסכמתי ברצון לחתונתך עם בתי אסנת, אך יש לי תנאי אחד לחתונה".

נבהל החתן ושאל: "ומה התנאי?"

השיב לו הרב ברזאני: "בתי אסנת היא בעלת נשמה מיוחדת וכל השנים ישיבה בין החכמים ועסקה בתורה. אני מתנה את חתונתכם בכך שתאפשר לה להמשיך ללמוד תורה כאוות נפשה".

"ודאי שאני מסכים! כוחה בתורה רב, ואני מבטיחך שאני בעצמי אלמד איתה".

הרבנית אסנת ובעלה הרב מזרחי הקדישו ימים ולילות ללימוד התורה, והיא לימדה בישיבה לצידו של בעלה. לימים כשנפטרו אביה ובעלה הפכה לראשת הישיבה.

פרשת פנחס – כוחו של היחיד מול כח הקבוצה

פרשת פנחס קיבלה את שמה בכלל מהסיפור שהתרחש בפרשה הקודמת בכלל. באותו סיפור בני ישראל (או לפחות הגברים שביניהם....) התרועעו עם נשים מואביות ומדייניות, מה שהכעיס את אלוהים וגרם למגיפה בקרב העם. כשזה לא גרם להם לחזול מהעניין, הגיע פנחס, בן למשפחת כהנים, ובהתקף של זעם קנאי – הרג מכובד עברי ואת האישה המדיינית שהגיעה איתו, וזה מה שהפסיק את המגיפה. כאמור, כל זה – בפרשה הקודמת. שם הפרשה הוא פנחס, כי הפרשה נפתחת בהתייחסות של אלוהים לסיפור הזה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. יֵא פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, הַשֵּׁיב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, בְּקַנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי, בְּתוֹכָם; וְלֹא-כָלִיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, בְּקַנְאָתִי. יֵב לְכֵן, אֶמַּר: הִנְנִי נֹתֵן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי, שְׁלוֹם. יֵג וְהִיְתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו, בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם--תַּחַת, אֲשֶׁר קָנָא לְאֱלֹהֵיו, וַיִּכְפֹּר, עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

למה יש הפרדה בין הסיפור עצמו ובין ההתייחסות המילולית של אלוהים למעשה? למה הסיפור לא מופיע כמקשה אחת? אני אסתכן ואגיד שמישהו ניסה להפריד בין המעשה לבין העיקרון שעומד מאחוריו.....

אני רוצה להבהיר – רצח הוא רצח. זו אלימות, והיא לא מקובלת עליי בשום צורה שהיא. אבל מאחורי האלימות הבלתי-מקובלת עלי בשום אופן - עומד עיקרון של שמירה על עיקרון מוסרי כלשהוא ומניעת התפשרות עליו. ושוב – גם עם העיקרון המוסרי הספציפי הזה (של מניעת הקשר בין עברים לבין בני עמים אחרים) אני יכול להתווכח, הוא אולי התאים לאותה תקופה, במונחים של היום הוא לא מתאים בעיני כלל וכלל. אבל עצם ההיצמדות לעיקרון המוסרי, עיקרון מוסרי כלשהוא – הוא ראוי להערכה בעיניי. ושוב אני רוצה להדגיש - אני לא אומר שהאלימות שהובעה בפרשה הקודמת היא מוצדקת, אבל כשאלוהים אומר שפנחס בן אלעזר קנא את קנאתו, הוא אומר בעצם שהוא מכבד את הדבקות שלו בעיקרון המוסרי אותו הוא התווה. הדבר הזה חשוב בעיניי, כי כל הפרשה הזו מדברת על יחסי הכוחות בין היחיד ובין החברה.

אני מניח שרוב האנשים פה זוכרים את השאלה הזו כשהם היו ילדים – "ואם כל החברים שלך יקפצו מהגג, גם אתה תקפוץ?" אז מעבר לעובדה שבאמת קפצתי פעם אחת (אל תדאגו – זה לא היה גג גבוה מדי...), העיקרון הזה תופס גם לגבי אותו סיפור. זה שכל האנשים בחברה רגילים לאיזה שהוא מנהג – לא תמיד הופך את אותו מנהג לצודק, ולכן, בנסיבות מסוימות – צריך לצאת נגדו. פנחס, על פי ההנחה הזו – יצא כנגד הנורמה המקולקלת שפשטה בעם באותה תקופה, שם "אצבע בסכר", ודבק בעיקרון המוסרי האידיאלי לאותה תקופה. כמה פעמים שמעתם את הביטוי "אבל כולם עושים את זה", למרות שדי ברור שה"זה" הוא נורמה מקולקלת, שפוגעת בצורה כלשהיא במרקם החיים החברתי? אז פנחס....

אני מזכיר שלפני כמה פרשות, עמדו שני אנשים לבדם מול העם כולו, ומול קבוצה גדולה יותר של אנשים, ואמרו "הָאָרֶץ, אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֶתֶּה--טוֹבָה הָאָרֶץ, מְאֹד מְאֹד" (במדבר, י"ד/7). גם הם לא "קפצו מהגג" יחד עם כולם, אלא אמרו – "סליחה, אנחנו לא מצטרפים לנורמה הזו, של להכפיש את ארץ כנען, ולהכפיש את אלוהים, ואת ההחלטה שלו להביא אותנו לשם". הם לא היו מוכנים לזרום עם כולם. הדבר הזה מוביל, בהמשך הפרשה שלנו – למינויו של יהושוע כמי שינהיג את העם אל הארץ, אחרי מותו של משה.

דוגמא נוספת לכוח היחיד מול הקבוצה, היא הסיפור על בנות צלופחד. בנות צלופחד שמו "אצבע בסכר" על עיקרון, שגם היום עדיין נמצא בדיונים, כי עדיין יש דברים שהם לא מובנים מאליהם, שהם לא "נורמה"... הנורמה הייתה שבנות לא מקבלות נחלה. זה בשקט יכול היה ליפול בין הכיסאות ולהישכח, ובנות צלופחד היו נשארות ללא כלום, אבל הן חשבו אחרת. אני מקריא כרגע מתוך המדרש:

"וּתְקַרְבְּנָה בְּנוֹת צִלְפְּחָד" (במדבר, פרק כ"ז פסוק א')
כיוון ששמעו בנות צלפחד שהארץ מתחלקת לשבטים לזכרים ולא לנקבות,
נתקבצו כולן זו על זו ליטול עצה.
אמרו: לא כרחמי בשר ודם רחמי המקום.
בשר ודם, רחמיו על הזכרים יותר מן הנקבות (= בני אדם נוטים להעדיף גברים על נשים),
אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן,
אלא רחמיו על הזכרים ועל הנקבות, רחמיו על הכל.
שנאמר "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" (תהלים, פרק קמ"ה פסוק ט').

(ספרי במדבר פיסקא קל"ג)

בנות צלופחד הבינו שהנורמה פוסחת עליהן. הן גם הבינו שהערך האמיתי, אותו טבע הקב"ה – הוא ערך קצת שונה, שעל פיו גם להן מגיעות נחלה. במקור – כנראה הערך הוא המשפחה, והן קיבלו את הנחלה כדי לשמור על משפחתן שלא תיעלם. אני אמנם מכוון לערך אחר – הערך של השוויון ללא התייחסות למגדר, אבל בפועל – התוצאה היא אותה תוצאה, בנות צלופחד קיבלו נחלה משל עצמן. גם חז"ל חשבו על העניין של כח היחיד מול הנורמה, כי מצאתי גם אגדה נחמדה בספר האגדה, שממשיכה את המדרש:

תְּנֵה לָנוּ אֶחָדָה" (במדבר כז, ד) –
ר' נתן אומר: יְפֵה כֹּחַן שְׁל נָשִׁים מִפֹּחַ אֲנָשִׁים,
שְׁאֲנָשִׁים אָמְרוּ "נְתֵנָה רֵאשׁ וְנִשְׁוֶבָה מִצְרָיִמָה" (במדבר יד, ד),
וְנָשִׁים אָמְרוּ – "תְּנֵה לָנוּ אֶחָדָה".

כלומר, שוב – החתירה כנגד המוסכמה הלא-נכונה.

אבל אני רוצה לחזור למדרש עצמו, שם כששמעו בנות צלופחד על ההחלטה לחלק את הנחלות על פי משפחות – "נתקבצו כולן זו על זו ליטול עצה". כלומר – היה פה מאמץ משותף, התקבצות, חיבור. זה מוביל אותנו לפן השני שבא לידי ביטוי בפרשה – כוחה של החברה, של היחד.

יש אמירה, שאחד ועוד אחד – בעצם שווה שלוש, כי הכוח המשותף הוא חזק מהכוחות הנפרדים, השלם – הוא גדול מסך חלקיו, ובעקרון הזה עוסק החלק השני של הפרשה.

בני ישראל עומדים בכניסה לארץ ישראל, וצריכים לארגן את הכניסה שלהם. הדבר הראשון שהם עושים זה מפקד, כדי להבין מה גודל הכוח הלוחם שלהם. בתור מורה לשל"ח, בהכנות לגיחה המחנאית, אני תמיד אומר לתלמידים שלי – תבדקו איזה ציוד ומה כוח האדם שעומד לרשותכם, כדי שתדעו מה הדרך המיטבית להשתמש בהם כדי לבצע את המשימה בצורה הכי טובה האפשרית. במצב כזה, כשבודקים מהו גודל הצבא – זה גם מלמד משהו על היכולות של הצבא הזה מול האתגרים שעומדים בפניו בכניסה לארץ, ועל הדרך – גם מאפשר (בעיקר למי שמוביל את הכוח הזה) לסנכרן בצורה טובה יותר את העבודה בין השבטים השונים, הכוחות השונים שמרכיבים את הצבא. אלה כבר לא שבטים נפרדים – זה כבר עם שלם, שעובד ביחד.

עוד דוגמא היא שלושת הרגלים. שלושה מועדים במהלך השנה אותם מציין כל העם. הקרבת קורבנות ועבודה מיוחדת שכל העם מבצע, זה מייצר לכידות ואחדות, והתאריכים האלה מכוונים לזיכרון של אירועים מאוד ספציפיים, שמהווים על פי המסורת את הבסיס עליו מושתתת הלאומיות העברית.

המועד האחרון המוזכר הוא חג הביכורים. חג הביכורים עוסק בעצם באמירת תודה על כך שכל המאמצים שהושקעו במהלך השנה – נושאים פרי בסופו של דבר (תרתי משמע....), וכעת ניתן ליהנות מהתוצאות. בפרשה מוזכר גם עניין העברת הסמכות המנהיגותית ממשה ליהושוע. בעצם, מה שנאמר שם למשה זה שהוא צריך לעלות על הר נבו, ולראות משם את עם ישראל נכנס לארץ כנען. כבר אמרתי בזמנו שאפשר לפרש את זה גם בצורה טראגית מבחינתו של משה, אבל אפשר גם להתייחס לזה כחג הביכורים של משה – אחרי שטרח ועמל, וסבל ונלחם כל כך הרבה – הוא רואה את פירות ההצלחה של ה'מפעל' שלו, בכך שהעם שאותו הוביל 40 שנה במדבר – משלים את ייעודו ונכנס לארץ כנען. ואם מחברים את זה לאותה לכידות שדיברתי עליה קודם – כאשר הקבוצה מאוחדת ומאורגנת – חילופי הנהגה כאלה עוברים בשקט יחסי, ללא מאבקי כוח או מלחמות יורשים, שזה בדיוק מה שקורה במקרה הזה.

שבת שלום.